

Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve I-III* (szemelvények 1. rész)

Igricek, professzionátus akrobaták

Kóbor népség a középkorban. – Artisták régen és most. – Nemzetköziségük. Igric akrobata bohócot jelent. – A középkori embert a szokásost meghaladó testi erő és ügyesség érdekelte. – A cirkuszi bohóc mint ősi artistatípus. – Az igric szó középkori latin egyenértékesei. – Comenius elmondja, kik mulattatták a népet. – Mit kellett tudnia egy jocularornak? – Lehel kürtje mint cirkusztörténeti emlék. – Lovagló, labdázó, vívó, légtornászó alakjai nemzetköziek. – A kentaur a mitológiában és a cirkuszbán. – A szikszói aquamanile zenebohóc jelenetet ábrázol. – Francia példacsoport megfejt az ilyen kentauralak létrejöttét. – Igric-csoport a soltvadkerti limogesi tálon. – Középkori sporttréfák állatokkal. – Medveadászat és medvetáncoltatás. – A kisbényi oszlopfő medvetáncoltató igricei. – Bogomérfia Lőrinc, a középkori medvebűvölő. – Medveadászat.

A rendi különbségek középkori merev rendszere nem bánt mindenkivel krisztusi szeretettel. A szolgál, aki nem bírta urának kínzását, a fiú, aki fellázadt az atyai hatalom ellen, a katona, aki megszökött csapatától, a megesett lány fattyával, akit az élet legmagasztosabb percében lökött ki magából a társadalom: az országúton találkoztak. Itt vándoroltak s itt szaporodtak évezredek óta a társadalom számkivetettjei. E kóbor népség sorából elhagyom a hivatásos bűnözők és kalandorok tömegét, és hozzálépek ahhoz a csoporthoz, mely a középkorban is rokonszenvet tudott maga iránt éleszteni a gögös uraknál s a föld egyszerű népénél egyaránt. Hogy hívják őket? Mai nevüket jól tudjuk: *artisták azaz művészek*. Ma nagyszerű szervezetek fogják össze őket világszerte, úgyhogy ha nem is tagadják meg ősi kóbor természetüket, elérhetik a modern világ minden kényelmét s élvezhetik a társadalom megbecsülését. De hogy is nevezték őket abban az időben, amelyet olvasóm elé szeretnék állítani. Nehéz megmondani, mert a világnak más gondja volt, mintsem sokat törődjék ezzel a megtúrt népséggel. Furcsa össze-vissza had volt ez. Az egyik táncolt, a másik énekelt, a harmadik a tagjait tudta kicsavarni, a negyedik tüzet nyelt, az ötödik medvét táncoltatott. Rendszerint ügyes, izmos, hajlékony emberek voltak, úgyhogy meg lehetett őket különböztetni a nyomorékoktól, betegetől és koldusoktól, akik hozzájuk szegődtek. El kellett tűrniök ezt a társaságot, mert a középkori ember a púposon, félvállún és bandzsán még jobbat kacagott, mint a legötletesebb bohócon.

Hogy hívták e tarka népet? Honnan jöttek, hová mentek? A két utóbbi kérdésre felelek előbb. Jöttek egyik országból és mentek a másikba, aminthogy mai nap sem lehet megállapítani az artisták vándorlásának irányát. A középkor elején talán irányt adott nekik is a népek vándorlása; a nagy vihar szele őket is keletről nyugat felé sodorta. A rejtelmes Ázsia s a raffinált kultúrájú Bizánc voltak az ősi bölcsők, ahonnan e furcsa mesterségek világgá mentek. Világgá mentek mit csinálni? A mai artistának van egy általános szava: *ő dolgozik*. A középkori artista is ezt tette, de egy gondtalanabb szóval fejezte ki: *ő játszott*.

Közép-Európa felé mentőkben egy szláv gyűrűn keresztül kellett áthatolnia ennek a népségnek, amely ezenközben szláv elemeket is felszedett épügy, mint mindenféle más nemzetiségűeket. E vándorútjuk közben már név ragadott rájuk, amely magyar formájában *igriceknek* nevezte őket a szláv *igrati* igéből, amely annyit jelent, mint *játszani*.

Tudósaink nem is tudtak elképzelni más játékot, mint zeneszerszámon valót és azt képzelték, hogy játszani teljesen egyértelmű azzal, hogy *hangszeren játszani; az igricek tehát regősök, hegedősök voltak*. Ennek az egyoldalúságnak pár darabjával azt mondhatnám: játszani annyit tesz, mint sportolni; *az igricek tehát sportemberek voltak*. Egy ilyen állítás az igricvilág reális megismerésétől épügy eltérítene bennünket, mint irodalomtörténészeinknek az a romantikus felfogása, amely igriceinkben trubadurokat látott. Ilyeneket szültek a Provence daltelt mezői, a magyar középkor azonban még nem jutott el a kultúrának ehhez a fokához. A nép mulatságai még

vebbek és ridegebbek voltak. Az igric nem volt trubadur. Hogy mi volt, azt legjobban Sebestyén Gyula közelítette meg, aki általánosságban *mulattatóknak* mondja. Én közelebbről meg merem határozni: *igricnek rendszerint az akrobata-bohócot mondták*. Az igric tehát őse a cirkusz sportprofesszionátusainak. Min mulatott a primitív ember? Azt mondják, az őskorban tánc, zene és költészet egyszerre születtek meg. Kétségtelen, hogy a régi professzionátus-artistának mindhárom materiából kellett valamit tudnia. A nép azonban sohasem elégedett meg azzal, amit ő maga is tudott produkálni; valami különlegeset várt, olyasmit, amit megcsodálhasson, amin töprenkedhessék, aminek látásával eldicsekedhessék. Mi volt az, ami a legnagyobb mértékig bámulatra tudta ragadni a régi embert? *A szokásost meghaladó testi erő és ügyesség*. Látszólag az egész világot ez mozgatta: a harcokat testi erő és ügyesség döntötte el s ugyanezek foglalkoztatták gyakorlatok és játékok alakjában a fiatalságot béke idején. Még hallani is csak mesés erejű óriás-hősökről szeretett a régi ember. Aki tehát mulattatni akarta a várak, városok és falvak népét, annak erőt és ügyességet kellett mutatnia és ezt – személyi biztonsága érdekében is – olyan formában kellett prezentálnia, amely derűs hangulatba ringassa a zord és gyanakvó népet. A középkori embert ugyanis arról is meg kellett győzni, hogy nem ellenséggel vagy varázslóval áll szemközt. Az igric tehát félre nem érthető barátságos fintorok és mókák között mutatta be artistaügyességét.

A cirkuszi bohóc a legősibb eredetiségében ránk maradt artistatípus; mókázik, énekel, zenél, táncol és mindezekon kívül – akrobata. Mért nem elég, hogy csak az első négyet csinálja? Mért kell még akrobatának lennie? Képzelnék el, hogy a múlt teljesen eltörlődik s a mai kultúrában meg kell alkotni a cirkusz típusait. Vajjon fog valakinek is eszébe jutni, hogy a kómikus *akrobata is* legyen? Nem! Épen azért a bohóc akrobatavolta igazolja e típusnak ősiségét, visszanyúlását addig az időig, amikor testi erő és ügyesség elengedhetetlen feltétele volt az emberek mulattatásának.

Természetesen a kóbor igricek közé számos különböző tehetségű és hajlamú egyén keveredett, akik közül egyik ebben, másik abban tudott jeleskedni. Készséggel elismerem azt is, hogy voltak közöttük zenészek és énekesek is, szintúgy olyanok, akik a régi hősök tetteiről regéltek. A leggyakoribb típus azonban kétségkívül a professzionátus akrobata volt közöttük.

---

* Budapest: Országos Testnevelési Tanács 1927-1929 – I. kötet 98-100. oldal

A kötetek illusztrációi itt tekinthetők meg: http://www.shp.hu/hpc/userfiles/mcteka/siklossy_illusztraciok.pdf